

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

MUZEJSKI VJESNIK

9

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Odgovorni urednik: Franjo Horvatić

Urednik, lektura, korektura: Zorko Marković

Redaktura, tehnički urednik: Marijan Špoljar

Naslovna stranica: Mladen Jakupec

Muzejski vjesnik izlazi jednom godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.
Za sadržaj priloga odgovaraju autori.

Nakladnik

Centar za kulturu, OOUR Muzej grada Koprivnice

ZA NAKLADNIKA

Franjo Horvatić

TISAK

SOUR »PODRAVKA«, OOUR Koprivnička tiskara, 1986.

BROJ 9 – VELJAČA 1986.

GOD. IX

starinskim seoskim namjestajem karakterističnim za ovaj kraj. Druga prostorija je kuhinja, u kojoj se nalazi zidana krušna peć. Uz nju se nalazi pribor za pripremanje kruha i drugo posuđe za pripremanje hrane. Treću prostoriju obitelj je nazivala »špajza«, a služila je kao čekaonica. U njoj se čekalo na mljavu. Sada je tu prodajno mjesto informacijskog materijala vezanog uz Spomen-muzej.

Drvenim stepenicama iz desnog dijela »melnice« dolazi se na tavan mlina. Tu se nalazi soba koja je nekada služila za stanovanje, a sada je uređena u moderan izložbeni prostor, sa stalnim muzejskim postavom. Ovdje su izloženi dokumenti, fotografije i predmeti koji svjedoče o sudjelovanju članova obitelji Vidović u radničkom pokretu i NOB-u, te o herojstvu i stradanju pojedinih članova ove brojne obitelji. Izloženi eksponati upoznaju posjetitelja i s historijatom par-

tizanskin Baza 1 i 2. Desno od ove prostorije nalazi se skrovište, gdje su se za vrijeme rata ispod podnih greda skrivali i spremali oružje, municija, sanitetski materijal i drugi predmeti koje su borci koristili u ratu.

Novi muzejski postav radili su kustosi Gradskog muzeja Varaždin, Magdalena Lončarić, kustos odjela Muzeja narodne revolucije i Ljerka Albus, kustos Etnografskog odjela. Najveći broj eksponata izloženih u muzeju prikupila je Ivanka Štager, viši kustos GMV, odjel Muzej narodne revolucije, koja je izvršila i prvi postav Spomen-muzeja, 1971. godine, povodom ponovnog otvorenja, Gradski muzej Varaždin tiskao je i vodič Spomen-muzeja. Uređen i obnovljen Spomen-muzej Vidović mlin – Baza 1 u Kućanu Gornjem, trebao bi postati mjesto trajnog okupljanja omladine i radnih ljudi varaždinskog kraja u svrhu njegovanja revolucionarnih tradicija našeg NOB-a.

Božidar Gerić, Gradski muzej Bjelovar

SPOMEN-SOBA NARODNOG HEROJA GRGE JANKEZA - MARIJANA

Odajući poštovanje i zahvalu narodnom heroju Grgi Jankezu – Marijanu sjećanjem na njegov revolucionarni put i rad, u Gradskom muzeju Bjelovar uređena je stalna izložba pod nazivom »SPOMEN-SOBA NARODNOG HEROJA GRGE JANKEZA« kojom se željelo trajno obilježiti revolucionarno djelovanje Grga Jankeza–Marijana.

Grga Jankez rođen je 12. ožujka 1906. godine u selu Ivanjskoj kod Bjelovara. U Bjelovaru je učio postolarski zanat, i već tada kao naučnik postaje član sindikata kožaraca u kojem vrlo aktivno djeluje. Kao i mnogi drugi predstavnici radničke klase doživljava nezavidnu sudbinu šegrtu kojeg su izrabljivali majstori u obučarskim radionicama širom Hrvatske i Srbije. Radio je u obučarskim radionicama širom zemlje (u Vrhovinama, Pakracu, Ogulinu, Valjevu, Beogradu, Zaječaru i drugim). Njegova aktivnost u sindikalnom pokretu pala je u oči policiji koja ga je držala pod prismotrom. Usljed toga, kao i teških uvjeta rada, morao je često mijenjati gazde i mjesto boravka.

U Zaječaru je biran za sekretara Mjesnog sindikalnog vijeća, tada postaje i član SKOJ-a, a ubrzo i član KPJ (1927). Organizirao je Radničko kulturno-umjetničko društvo »Abrašević« i Radnički sportski klub »Mladi radnik« koji su služili za okupljanje napredne omladine. Sudjelovao je u organiziranju proslave 1. maja 1927. godine, kada su zaječarski radnici prvi put, na svoj praznik, potpuno obustavili rad. Tada je postao i sekretar Mjesnog komiteta KPJ u Zaječaru.

1928. godine, u predvečerje šestojanuarske diktature, Grga se vratio u Zagreb gdje se uključio u aktivnost Partije i Sindikata. Kooptiran je u Gradski komitet SKOJ-a, a ubrzo i u Pokrajinski komitet SKOJ-a za Hrvatsku. U isto vrijeme radi u redakciji »Mladog boljševika«, koji je izlazio u Zagrebu. Veoma aktivan

na tom poslu, u jednoj od racija koje je policija često organizirala u vrijeme diktature, Jankez je uhvaćen s više primjeraka »Mladog boljševika« i lecima koji su bili pripremljeni za raspačavanje. Uhapšen je 1929. godine i svirepo mučen kako bi priznao otkud mu leci i tko su mu suradnici. Izdržao je sva zlostavljanja, a da nije odao niti jednog druga ni organizaciju. Osuđen je na šestogodišnju robiju koju je izdržao u robijašnicama u Sremskoj Mitrovici i Lepoglavi. Grga je na robiji s osuđenim komunistima organizirao crveni komunistički univerzitet na kojem je učio i stjecao nova znanja. Sudjelovao je u akcijama štrajkova gladu i drugim akcijama koje su organizirali komunisti.

Po izlasku s robije vlasti su ga internirale u rodno mjesto. Nakon kraćeg zadržavanja, ubrzo je pobjegao, otišao u Niš (1936) i nastavio revolucionarnom aktivnošću. Izabran je u Oblasni komitet KPJ u Nišu. Policija mu je ušla u trag i uhapsila ga. Kod sprovođenja iz Niša u Beograd uspio je iskočiti iz vlaka u pokretu i pobjegao. Nakon kraćeg boravka u Paraćinu, otišao je u Kragujevac gdje je izabran za sekretara Oblasnog komiteta. 1937. godine, kad je došlo do velike kragujevačke provale, Jankez je uspio pobjeći i kao ilegalac odlazi u Zagreb. Odatle se ilegalno prebacio u Austriju, a zatim u Francusku. S lažnim pasošem (kao češki građanin) u grupi jugoslavenskih dobrovoljaca prešao je Pirineje i priključio se borcima Internacionalnih brigada u Španjolskoj, listopada 1937. godine. U Španjolskoj se istakao hrabrošću u mnogim velikim bitkama za obranu Republike. Kada je republikanska armija pod pritiskom domaćeg i međunarodnog fašizma doživjela poraz, Jankez se s ostalim borcima Interbrigada povukao iz Španjolske i dospio u koncentracioni logor u Francuskoj, gdje je ostao 28 mjeseci.

Ogromnim naporom i uz veliki rizik uspio je da se preko okupirane Evrope probije do Jugoslavije u kojoj je već bio buknuo ustanak 1941. godine. U okupirani Zagreb došao je listopada 1941. godine. Odmah je stupio u vezu sa CK KPH koji ga je uključio u akciju organiziranja ustanka. Sudjelovao je u organiziranju Bjelovarskog, Kalničkog, Moslavačkog i Bilogorskog partizanskog odreda. U siječnju 1942. godine pao je u ruke žandarima koji su mu postavili zasjedu u selu Šemovcima. Kod sprovođenja, pred samom općinskom zgradom, dokopao se karabina jednoga stražara, ubio trojicu sprovodnika i uspio pobjeći. Nakon toga radio je u CK KPH u Zagrebu, odakle je održavao vezu s partijskim rukovodstvom na oslobođenom teritoriju, gdje mu je povjerena dužnost komandanta III. operativne zone (Slavonija i Srem) Glavnog štaba NOV Hrvatske. 1943. godine dolazi na bjelovarski teren. Kao sekretar OK KPH Bjelovar svojim radom pridonosi snažnom razvoju NOB-a na Bilogori. U jesen 1943. godine sudjeluje u formiranju Bjelovarskog partizanskog odreda i Okružnog NOO Bjelovar. Nakon toga, u maju 1944. godine, kao sekretar Oblasnog komiteta KPH za zagrebačku oblast, u jednom sukobu s neprijateljem teško je ranjen, pa je upućen na liječenje u partizansku bolnicu u južnu Italiju (1944). Odatle je otišao u Vrhovni štab NOVJ na Vis, a zatim u jesen 1944. godine u Beogradu sudjeluje u formiranju narodne vlasti i organiziranju privrednog života u glavnom gradu.

Poslije oslobađanja vršio je odgovorne dužnosti u društvenom životu Hrvatske i Jugoslavije. Bio je predsjednik Sindikalnog vijeća Beograda i sekretar Centralnog obora Saveza sindikata Jugoslavije. Na VI Kongresu SKJ izabran je za sekretara Centralne revizione komisije SKJ. Bio je poslanik Savezne narodne skupštine i član Predsjedništva CV SSJ. Umro je 11. studenog 1974. godine.

Nosilac je Partizanske spomenice 1941. godine i drugih visokih domaćih i stranih priznanja i odlikovanja. Narodnim herojem proglašen je 24. srpnja 1953. godine.

Uređenju Spomen-sobe narodnog heroja Grge Jankeza u Gradskom muzeju Bjelovar prethodio je dogovor Skupština općina Bjelovar, Čazma, Đurđevac, Koprivnica i Križevci o preuzimanju domicila Teritorijalne brigade »Grga Jankez–Marijan«, u vezi s Naredbom Vrhovnog komandanta oružanih snaga SFRJ str. pov. 2–5/1978. od 09.06.1978. godine. Za dan brigade određen je 24. srpnja, dan kada je Grga Jankez–Marijan proglašen narodnim herojem. Poslove u vezi s domicilom vrši Koordinacioni odbor, kojeg

čine po tri predstavnika svake općine. Spomen-soba narodnog heroja Grge Jankeza otvorena je 24. 07. 1980. godine, prilikom proslave prve godišnjice proglašenja brigade TO »Grga Jankez–Marijan«, prema odluci Domicilnog odbora od 14. 07. 1980. godine. Preko stotinjak fotografija i fotodokumenata (fotografije, arhivska građa, pisma), memorijalni predmeti (četrdesetak diploma, povelja, plaketa, legitimacija, 10 odlikovanja i plaketa, 20 medalja, značaka, osobni predmeti i oružje) govore o životu, revolucionarnom putu i djelovanju Grge Jankeza od rođenja sve do smrti 1974. godine.

Postavljanje ovako značajnog spomen-obilježja u Gradskom muzeju Bjelovar, izvedeno je prvenstveno zahvaljujući drugarici Maji Jankez, revolucionaru, patriocu i suradniku svog pokojnog supruga, koja je darivanjem dokumenata, fotografija i memorijalnih predmeta omogućila da se trajno obilježi nezaboravno revolucionarno djelo narodnog heroja Grge Jankeza–Marijana.

BILJEŠKE

1. Zbornik narodnih heroja Jugoslavije
2. Arhivska građa Domicilnog odbora brigade TO »Grga Jankez«, Gradski muzej Bjelovar.
3. Arhivska građa – dokumenti, fotografije, memorijalni predmeti Grge Jankeza. Gradski muzej Bjelovar.
4. Kratki biografski podaci zaslužnih revolucionara s područja općine Bjelovar, Bjelovar 1979.